

האגודה לזכויות האזרח בישראל

העותרת:

ע"י ב"כ עוה"ד עביר ג'ובראן דכוור או סנא אבן ברי ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
ת"ד 51070, נצרת 16072
טל: 04-8526333/4/5, פקס: 04-8526331
נייד: 0502205526 0526660148
דוא"ל: Abir@acri.org.il Sanaa@acri.org.il

- נ ג ד -

המשיבים:

1. משרד הפנים
2. משרד הבריאות
3. המשרד לשירותי דת

ע"י עוה"ד לירון הופפלד וסיון דגן
מפרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רח' סלאח א-דין 29, ירושלים
טל: 02-6466590; פקס: 02-6467011

4. מועצת העדה האורתודוקסית בנצרת

ע"י עו"ד בסיס עספור
ת.ד 582 ירושלים 91004
טל/פקס: 02-6288412

תגובת העותרת לתגובת המשיבים מיום 10.9.2020

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 14.9.2020, העותרת מתכבדת להגיש את תגובתה לתגובת המשיבים מיום 10.9.2020. כדלקמן.

1. עניינה של העתירה בזכות של אזרחי ותושבי המדינה הערבים הנפטרים מנגיף הקורונה ובני משפחותיהם לכבוד ולשוויון. העתירה עוסקת באחד הנושאים הקשים שכל משפחה במדינה יכולה למצוא את עצמה מתמודדת איתו כיום והוא אובדן של בן משפחה מנגיף הקורונה, והתמודדות עם הליך קבורה לא שגרתי שכל אחד מבקש לקיימו בהתאם למצוות והמנהגים הדתיים והחברתיים שלו. העותרת מבקשת בעתירה להקים מרכזי טהרה ייעודיים עבור נפטרים נשאי נגיף הקורונה או חשודים כנשאים מקרב החברה הערבית משלוש הדתות: מוסלמים, נוצרים ודרוזים; ולהקים מוקד טלפוני בשפה הערבית שיהיה אחראי בזמן אמת על הקשר עם משפחות הנפטרים, וייתן מענה לשאלות המשפחה בענייני קבורה, מרגע קבלת הפנייה ועד לפינוי הנפטר לבית העלמין.

2. אף על פי שהעתירה הוגשה ביום 4.8.2020 לפני חודש וחצי בערך, ועל אף שהעותרת הניחה את הסוגיה בפני המשיבים כבר בחודש מאי 2020, בגל הקורונה הראשון, טרם נמצאו פתרונות

משביעי רצון. כתוצאה, משפחות רבות עדיין נאלצות לקבור את יקירם בתחושות קשות של השפלה ופגיעה בכבוד הנפטר ובכבוד המשפחה. זאת כאשר המדינה באמצעות המשיבה 3, דאגה לפעול במהירות וטיפול בנשוא הקמת מרכזי הטהרה, שינוע הגופות של הנפטרים היהודים ומתן מענה בשפה העברית. כבר בסוף בחודש אפריל קנתה שירותים אלו באמצעות התקשרות עם עמותת "פורום חברות הקדישא הגדולות בישראל" והקצה לכך 6.5 מיליון ₪, לארבעה חודשים.

3. **הקמת מוקד טלפוני בשפה הערבית:** בשפה העברית "זמן המוכנות למענה לא יעלה על 60 שניות לכל היותר" (סעיף 1.3.4 למסמך ההבהרה למכרז שצורף לתגובת המשיבים מש/1). כלומר, המשיבים מכירים במצוקת בני המשפחה, באי הודאות בו היא מצויה בשעה קשה שכזו, ובצורך החיוני במתן מענה במהירות האפשרית. אף על פי כן, כיום אין מענה למשפחות ערביות באמצעות המענה הטלפוני הארצי של המשרד לשירותי דת. בתכנית המשיבים, מענה בשפה הערבית באמצעות נציג או מתורגמן יכול שיהיה "בהתראה של שעה", ומשרד הפנים הביע הסכמה להקצות במידת הצורך עובד אחד דובר ערבית שיחיה זמין לפניית במוקד. חשוב לחדד: מתן מענה בשפה הערבית לא הופיע כתנאי במכרז, אלא עלה אגב שאלות הספקים.

התנהלות המשיבים ביחס לצרכיה של החברה הערבית שמהווה 20% מהחברה בישראל, בה אחוז הנפטרים מנגיף הקורונה רק הולך ועולה, פוגעת קשות בזכות לקבלת שירותים בערבית בשוויון (ראו: בג"ץ 4069/19 סאלח נ' מנכ"ל משרד החינוך, פסקה 10 לפסק דינו של שהשופט אלרון (פורסם בנבו, 18.6.2019); בג"ץ 2203/01 אב"י – האגודה הבינלאומית לזכויות הילד נ' המוסד לביטוח לאומי (פורסם בנבו, 1.7.2009)). אגב כך נפגעת זכותה של האוכלוסייה הערבית לגישה לשירותי ציבורי חיוני במהירות האפשרית, ברגעים הקשים ביותר, באופן שמותאם לצרכיה, למצוותיה ולמנהגיה.

4. **מרכזי טהרה עבור מוסלמים:** לפי תגובת המשיבים, משרד הפנים עדיין נערך לפרסום מכרז ייעודי למרכזי טהרה עבור מוסלמים. המשיבים לא מציינים מתי המכרז יפורסם, מה התנאים להוצאתו לפועל, בכמה נפטרים המתקן אמור לקבל לטיפול בו זמנית, מהם האיזורים שאותם עתיד לשרת המתקן ועוד.

יחד עם זאת, לאור הצפי להתמשכות ההליך המכרזי משרד הפנים עמל למצוא פתרונות ביניים זמניים, וכי משרד הפנים התקשר עם ארבעה גופים בפריסה ארצית בטמרה, טייבה, באקה אלגריביה ורהט ופועל להתקשרות עם גוף נוסף; וכי עד לעריכת התקשרות הביניים "הופנו הנפטרים המוסלמים למתקני טהרה באום אלפחם וטמרה, והם ממשיכים להיות מופנים לשם בהתאם לצורך".

המשיבים אינם מציינים כי ישנה מחלוקת כספית בינם לבין המרכז באום אלפחם, אשר מופעל על ידי מרכז "אלנור אלטיבי", באשר לעלות התאמת המרכז לטיפול בנפטר קורונה. למעשה, המרכז עובד **ללא חוזה מוסדר** בינו לבין משרד הפנים ומשרד הבריאות. למרכז הוצע חוזה, ולפיו ישולם לו סכום שעד 50,000 ₪, המספיק להליך טהרת 30 נפטרים בלבד. משום כך, בימים אלו העמותה החליטה לצמצם את שירותיה רק לתושבי אום אלפחם וואדי עארה ומסרבת לקבל נפטרים מיישובים מרוחקים, לאור העדר מקור תקציבי מסודר וחוסר יכולת לכסות את עלויות התאמת המרכז והצוות שמבצע את ההליך הטהרה.

מבירורים שעשתה העותרת עולה כי המרכז בטייבה, באקה אלגריביה וטמרה ככל הנראה החלו לפעול, אולם לא ברור האם נחתם הסכם ביניהם לבין משרד הפנים ומה האיזור הגיאוגרפי שכל מרכז מכסה. ועוד עולה מהבירורים כי המרכז ברהט טרם החל לעבוד.

כך שמרכזי הטהרה העובדים כיום אינם נגישים גיאוגרפית עבור תושבי החברה הערבית בנגב. אלה מונים כ-268 אלף איש, ואחוז התחלואה בנגיף בחלק מהיישובים שם, כמו רהט ולקייא מהגבוהים.

העתק הצהרתו של מר מוחמד מחאמיד, מנהל מרכז "אלנור אלטיבי" והצעת המחיר שהוצעה לעמותת אלנור, מצורף ומסומן ע/27.

5. **מרכזי טהרה עבור נוצרים:** בתגובת המשיבים נמסר, כי בירורים עם מזכ"ל הפטריארכיה היוונית ומזכיר מועצת ראשי הכנסיות בירושלים העלה, ש"הפרקטיקה הנטענת בדבר טהרת נפטרים נוצריים אינה דין מחייב ואינה נוהגת בעת הזו", וכי לא הועלה צורך במרכזי טהרה. העותרת מבקשת לחדד כי כבר בפניותיה למשיבים ובעתירה הדגשה, כי בדת הנוצרית אין מצווה לקיום טהרה וכי קיים מנהג חברתי, דתי ומסורתי לטהרת הגופה שכוללת רחיצת והלבשתה וזאת כדרך לכיבוד גוף הנפטר. הדת הנוצרית אינה דת של מצוות אלא של מנהגים, שהרחצה היא אחד הדומיננטיים בהם. דברים אלו גובו בתצהירו של הכומר נאיל אבו רחמון (ע/5).

אתמול הוגשה בקשה מטעם מועצת העדה האורתודקסית בנצרת להצטרף לעתירה כמשיבה. לבקשתה צירפה את מכתב יושב ראש המועצה מיום 17.8.2020 אל הגורמים הרלוונטיים, בו ביקש להקים מרכזי טהרה עבור נוצרים. עוד צורף מכתב מזכיר מועצת הפטריארכיות וראשי הכנסיות המקומיות בירושלים, ובו בקשה מפורשת להקמת מרכזי טהרה עבור נוצרים נפטרי קורונה באופן דומה למרכזים הקיימים עבור מוסלמים ויהודים, נוכח חשיבות כיבוד גופת הנפטר והכנתה לקבורה.

6. **מרכזי טהרה עבור דרוזים:** ראשי העדה הדרוזית הביעו את רצונם בהקמת מרכזי טהרה עבור נפטרי קורונה דרוזים עוד טרם הגשת העתירה. עם קבלת תגובת המשיבים פנו ב"כ העותרת אל השייח' מוואפק טריף, ראש העדה הדרוזית בישראל, והציגו בפניו את עמדת המשיבים. בשל לוח הזמנים טרם התקבלה עמדת העדה הדרוזית, והח"מ תקווה שהיא תוצג עד לדיון בעתירה.

7. אם כן, הבעיות שביסוד העתירה טרם נפתרו ובית המשפט הנכבד יתבקש להידרש להן.

8. העובדות המפורטות בתגובה זו, בכל הנוגע לעותרת, נתמכות בהצהרתו של מר מוהנד ענאתי תחקירן העותרת.

היום, 15 בספטמבר 2020.

סנא אבן ברי, עו"ד

עביר ג'ובראן דכוור, עו"ד

ב"כ העותרת